

UDK: 347.721(497.6: 4 EU)
Pregledni rad
Primljeno: 1. 9. 2009.

Usklađenost pravnih propisa o dioničkim društvima u Bosni i Hercegovini s Uredbom o statutu europskog društva¹ u svjetlu izmjena nacionalnog zakonodavstva o trgovačkim društvima

IVANA GRUBEŠIĆ

Pravni fakultet, Sveučilište u Zenici, Bosna i Hercegovina

S ciljem uspješne integracije u unutrašnje tržište Europske unije, Bosna i Hercegovina se 16.6.2009., potpisujući Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, obvezala poduzeti propisane mjere koje će omogućiti uspostavljanje funkcionalnog tržišnog gospodarstva putem osnivanja jedinstvenog ekonomskog prostora temeljenog na četirima slobodama kretanja. Stoga će intenziviranje dosadašnjih napora koji su učinjeni na polju harmonizacije domaćih propisa s komunitarnim biti usmjereno prema usklađivanju propisa statusnog poslovnog prava, ostvarujući jednu od sloboda kretanja – slobodu poslovnog nastana. Samo na taj način priznat će se trgovačka društva osnovana na jedinstvenom ekonomskom prostoru Bosne i Hercegovine, stvarajući konkurentniji položaj na unutrašnjem tržištu EU. Osnovano je pretpostaviti da će osnivanje i poslovanje europskih društava na jedinstvenom ekonomskom prostoru BiH biti odlučujući korak u ostvarenju potpune integracije bosanskohercegovačkog tržišta u unutrašnje tržište nakon što BiH postane država članica. Europsko društvo kao prvi nadnacionalni oblik trgovačkog društva na unutrašnjem tržištu već je pokazalo zavidne komparativne prednosti spram društava reguliranih nacionalnim propisima. U tu svrhu potrebno je utvrditi koje su promjene već izvršene u zakonodavstvu BiH i koliko su učinkovito provedene, te koje korake će biti potrebno učiniti kako bi dioničko društvo u BiH moglo biti osnovano kao europsko društvo koje će uspješno poslovati kako na teritoriju BiH, tako i na teritoriju cijele Europske unije.

Ključne riječi: usklađivanje, europsko pravo trgovačkih društava, unutrašnje tržište, europsko društvo (SE), Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, jedinstveni ekonomski prostor

¹ SE – *Societas Europaea*

1. Uvod

U posljednjih petnaest godina došlo je do presudnih promjena u zakonodavstvu Bosne i Hercegovine radi ostvarenja članstva u Europskoj uniji. Unutrašnje tržište Europske unije razvija se već 50 godina te su mnoga pitanja još uvijek nedovoljno regulirana. Stoga je usklađivanje nacionalnog zakonodavstva s postojećim komunitarnim propisima kompleksan proces u kojem se mora uzeti u obzir potpuno drugačiji gospodarski sustav koji je postojao sve do devedesetih godina u Bosni i Hercegovini, ali i tendencije modernog tržišta.

Stvaranje i razvijanje unutrašnjeg tržišta EU zasniva se na harmonizaciji propisa država članica, a najviše se postiže uredbama i smjernicama. Pravo trećih država je da mogu također provoditi usklađivanje nacionalnih propisa s komunitarnim iako još nisu pristupile EU, ili uopće nemaju to za svoj cilj. Ovakva harmonizacija propisa zove se još i dobrovoljna harmonizacija, a može se javiti u tri oblika, zakonodavnom, upravnom i sudskom (Bodiroga-Vukobrat, 1999: 45). Da bi se postigla odgovarajuća razina harmonizacije u konkretnoj državi nečlanici, potrebno je stvoriti odgovarajući pravni okvir, koji će omogućiti provođenje četiriju osnovnih sloboda tržišta EU: slobode kretanja ljudi, kapitala, roba i usluga, a koji se prvenstveno odnosi na „pravo vlasništva, ugovorno pravo, pravo tržišnog natjecanja i pravo društava“ (Bodiroga-Vukobrat, 1999: 40).

Još je *Bijelom knjigom* iz 1995. godine² utvrđen jedan od osnovnih ciljeva - modernizacija i ujedinjenje tržišta država istočne i središnje Europe - gdje se posebno naglasila i potreba za modernizacijom prava trgovačkih društava, predlažući nove zakone o trgovačkim društvima koji će biti u skladu sa smjernicama iz područja statusnog poslovnog prava. Na jednakim principima donesena je i *Bijela knjiga* iz 2000. godine. Značaj *Bijele knjige* iz 2000. godine ogleda se u tome što se njome „definiše program za udovoljavanje obavezama koje nameće unutrašnje tržište...koji identificira ključne mjere u svakom sektoru i predlaže redosljed aktivnosti u procesu približavanja“³. Njome se predviđa os-

nivanje „jedinstvenog ekonomskog prostora“⁴ u BiH, koji će se postići ostvarenjem tzv. *ključnih mjera*, podijeljenih u dvije faze, gdje se „u prvoj fazi sprovode one mjere čiji je cilj stvaranje šireg okvira za detaljnu legislativu, a vezane su za fundamentalne principe ili one koje regulišu osnovne procedure, a koje su preduslov za djelotvorno funkcionisanje unutrašnjeg tržišta u odgovarajućem sektoru“⁵.

Ostvarivanje jedinstvenog ekonomskog prostora u BiH, kako je i predviđeno Procesom stabilizacije i pridruživanja, omogućit će lakše priključivanje unutrašnjem tržištu EU nakon što BiH postane članica EU, te zadovoljavanje minimalnih standarda koje ono nameće. Iako je odredbom članka 1. stavka 4. Ustava BiH predviđeno postojanje četiriju sloboda kao i komunitarnim propisima o unutrašnjem tržištu EU, ipak je potrebno usuglasiti zakonodavstvo s postojećim komunitarnim pravom u području poslovnih odnosa. Tako neki autori navode pojedina područja koje je potrebno usuglasiti na prvom mjestu kako bi se zadovoljili minimalni standardi (Cenić, 2008: 43), a za pravo trgovačkih društava na prvom mjestu je, pored usuglašavanja zakona na entitetskoj razini, moderniziranje upravljanja trgovačkih društvima i veća transparentnost u pogledu poslovanja.

Potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju 16.6.2008. godine (u nastavku: SSP), Bosna i Hercegovina se obvezala poduzeti korake kojima će se okončati uspostavljanje jedinstvenog ekonomskog prostora. Vodeći se ovim promjenama koje moraju uslijediti u BiH, pored transformacije vlasništva, potrebno je na prvom mjestu izvršiti i promjene u pogledu korporativnog upravljanja, čime će se omogućiti konkurentnost bosanskohercegovačkih tvrtki na unutrašnjem europskom tržištu. Stoga su izmjene zakona o trgovačkim društvima u posljednjih nekoliko godina bile neminovne. S obzirom da na državnoj razini ne postoji jedinstveni zakon o trgovačkim društvima, izvršene su izmjene i dopune entitetskih zakona o trgovačkim društvima. Dok je u Republici Srpskoj stupio na snagu novi *Zakon o privrednim društvima*⁶, u

ba/bih_i_eu/najvazniji_dokumenti/dokumenti_eu/?id=1230 (22.04.2009.), str. 3

4 Prijevod sintagme *single economic space* preuzet je od Ajanovića i ostalih (2006: 86)

5 Europska komisija, *Bijela knjiga Evropske Unije – jedinstveni ekonomski prostor*, preuzeto s: http://www.dei.gov.ba/bih_i_eu/najvazniji_dokumenti/dokumenti_eu/?id=1230 (22.04.2009.), str. 3

6 Zakon o privrednim društvima, („Službeni glasnik RS“ br.128/08) (u daljnjem tekstu: ZPD RS).

2 U radu je korišten prijevod u izdanju Ministarstva vanjskih poslova Bosne i Hercegovine: *Bijela knjiga – pripreme pridruženih zemalja centralne i istočne Evrope za integraciju u unutrašnje tržište Unije*, Komisija Europske zajednice, COM (95) 163 final, 3.5.1995, Bruxelles

3 Europska komisija, *Bijela knjiga Evropske Unije – jedinstveni ekonomski prostor*, preuzeto s: <http://www.dei.gov>

Federaciji BiH je stupilo na snagu nekoliko izmjena i dopuna *Zakona o privrednim društvima* u FBiH⁷. Cilj novih izmjena i dopuna zakona o trgovačkim društvima, kako u RS, tako i u FBiH, je usklađivanje sa smjernicama komunitarnog prava iz područja prava trgovačkih društava.

2. Značaj usklađivanja nacionalnih pravnih propisa o dioničkim društvima s Uredbom br. 2157/2001 i Smjernicom br. 2001/86/EC

Provođenje svih mjera predviđenih SSP-om treba biti okončano najviše šest godina od potpisivanja SSP-a 2008. godine (čl. 8. SSP-a), gdje će se primarno provoditi mjere kojima će se usklađivati nacionalni pravni propisi s pravnom tečevinom koja regulira unutrašnje tržište EU (čl. 70. st. 3. SSP-a). Na ovaj način provest će se primarni cilj, jedinstveni ekonomski prostor na tlu BiH, čime će biti ostvarena bitna pretpostavka članstva za EU. U tom cilju izvršene su izmjene i dopune zakona o trgovačkim društvima, odnosno, njihovo usklađivanje sa smjernicama prava trgovačkih društava EU. Ukoliko se ovaj postupak okonča uspješno, po ostvarenju članstva BiH u EU, izbjeći će se sukobi prilikom primjene smjernica, uredbi i drugih pravnih akata kao sekundarnih pravnih izvora *acquis communautaire* i nacionalnih pravnih propisa. Ostvarenjem ovog cilja omogućit će se bosanskohercegovačkim tvrtkama konkurentan položaj na unutrašnjem europskom tržištu po ostvarenju članstva BiH u EU.

Nove poslovne mogućnosti za tvrtke otvorit će se i njihovim osnivanjem u posebnim gospodarskim oblicima predviđenim uredbama i smjernicama europskog prava trgovačkih društava, koje do sada nisu bile predmet regulacije nacionalnog zakonodavstva, a koje će omogućiti tvrtkama stjecanje istinskog europskog karaktera. Riječ je o europskoj ekonomskoj interesnoj grupaciji (Uredba br. 2137/85), europskom društvu (Uredba br. 2157/2001 i Smjernica 2001/86/EC), europskom uzajamnom udruženju (Uredba br. 1435/2003 i Smjernica 2003/72/EC) te europskom privatnom društvu (prijedlog statuta europskog privatnog društva još nije usvojen). Od posebnog značaja za razvijanje unutrašnjeg tržišta pokazalo se europsko društvo, jer je u samo pet godina primjene Uredbe br. 2157/2001 o statutu europskog društva osnovano nekoliko stotina tvrtki u ovom gospodarskom obliku.

⁷ Zakon o privrednim društvima, („Službene novine FBiH“, br. 23/99, 45/00, 2/02, 6/02, 29/03, 68/05, 91/07, 85/08) (u daljnjem tekstu: ZPD FBiH).

S obzirom da je pravni status europskog društva reguliran putem dvaju pravnih akata, uredbom i smjernicom, posljedice po nacionalna zakonodavstva u kojima će se one primjenjivati su različite. Uredba ima direktnu primjenu u nacionalnim zakonodavstvima, te pravni akt koji se u tom slučaju donese od strane države članice ima uglavnom deklarativni karakter u pogledu odnosa uredbi i nacionalnih pravnih akata, kojim se utvrđuje koje nacionalne propise koristiti u pogledu pitanja koja nisu detaljno uređena uredbom. To znači da će se po ostvarenju članstva BiH u EU Uredba o statutu europskog društva direktno primjenjivati, dok će nacionalni propisi koji su u suprotnosti sa Uredbom biti izvan pravne snage. Da bi se preduhitila ovakva situacija, potrebno je poduzeti mjere kojima će se uskladiti, u ovom slučaju, odredbe o dioničkim društvima (s obzirom na činjenicu da je europsko društvo dioničko društvo – članak 1. Uredbe). Olakšavajuća okolnost u ovoj situaciji je ta da su Uredbom u velikoj mjeri općenito regulirana pitanja u pogledu europskog društva, te se u mnogim pitanjima upućuje na primjenu nacionalnih propisa o dioničkim društvima, usklađenih smjernicama trgovačkih društava. S druge strane, u pogledu primjene Smjernice br. 2001/86/EC, potrebno je donijeti odgovarajuće pravne propise kojima će se implementirati ista u nacionalno zakonodavstvo.

Dakle, uspješnim ostvarenjem postupka usklađivanja propisa kojima je reguliran pravni status dioničkih društava s odgovarajućim smjernicama trgovačkih društava omogućit će se potpuno ostvarenje jedinstvenog ekonomskog prostora Bosne i Hercegovine, čime će se ostvariti i pretpostavka za stjecanje članstva u EU. Nakon što BiH postane država članica, primjena Uredbe i Smjernice kojima se regulira status europskog društva moći će se uspješno ostvariti i na jedinstvenom ekonomskom prostoru BiH, čime će se intenzivirati priključivanje unutrašnjem tržištu EU.

Stoga je ovaj rad posvećen razmatranju u kojoj mjeri je pozitivno zakonodavstvo BiH do sada usklađeno s pravnim propisima kojima se regulira osnivanje i poslovanje europskog društva te koje mogućnosti osnivanje europskog društva na jedinstvenom ekonomskom prostoru BiH može pružiti, nakon što BiH postane članica EU.

3. Prednosti primjene Uredbe br. 2157/2001 i Smjernice br. 2001/86/EC

Osnovni razlog za donošenje Uredbe o statutu europskog društva (SE) i Smjernice koja dopunjava statut europskog društva u pogledu participacije zaposlenika usvojene u listopadu 2001. godine u Nici⁸ je ekonomskog karaktera. Kao što se navodi u točki 7. preambule Uredbe, primarni cilj je bio omogućiti osnivanje nadnacionalnog trgovačkog društva kroz jedan organizacijski oblik, a ne kao u dotadašnjoj praksi, osnivanjem podružnica, koncerna, holdinga i sl. Time su se u velikoj mjeri smanjili troškovi osnivanja⁹ te omogućila jednostavnija organizacija i efikasnije poslovanje. S druge strane, donošenje Statuta predstavlja korak naprijed u harmonizaciji prava trgovačkih društava u Europskoj uniji, čija je zadaća bila ujednačiti različite prakse nacionalnih poslovnih prava te stvoriti jedinstvene principe poslovanja i time omogućiti stvaranje jedinstvenog europskog tržišta, čiji će poslovni subjekti biti konkurentni onima na američkom i japanskom tržištu, vodećima u svjetskoj ekonomiji. Broj SE tvrtki na samom početku bio je veoma mali, ali proučavanje prednosti ovog oblika dioničkog društva te upoznavanje trgovačkopravnih subjekata na tržištu s komparativnim prednostima europskog društva polučilo je pozitivne rezultate. Danas postoji nekoliko stotina SE tvrtki (Stollt, 2009: par.1), a njihov broj se iz godine u godinu sve više povećava. Stoga je opravdano postaviti pitanje: čemu SE tvrtka duguje ovoliko pozornost i primjenu? Analiza pravnog statusa europskog društva pokazuje je da SE ima četiri prednosti koje za nacionalne kompanije nisu predviđene propisima, a također nisu svojstvene ni drugim nadnacionalnim oblicima trgovačkih društava:

1. promjena registriranog sjedišta
2. nadnacionalna fuzija
3. sloboda izbora sustava uprave trgovačkog društva te
4. sloboda pregovora sa zaposlenicima.

Ključ uspjeha europskog društva krije se zapravo u njenoj nadnacionalnoj prirodi, koja se ogleda kako u pravnoj regulaciji, svakodnevnom poslovanju, tako i u četirima navedenima prednostima. Iako su joj mnogi uskraćivali priznanje o nadnacionalnoj prirodi (Marychurch, 2002: 8), navodeći da pravna regulacija nije čisto nadnacionalnog karaktera, ova tvrdnja je nesumnjivo opovrgnuta činjenicom da je europsko društvo regulirano Uredbom kao pravim sredstvom koje se direktno primjenjuje u državama članicama, te Smjernicom, koja je svojevrsni kompromis između postojećih različitosti koje postoje u slučaju reguliranja pravnog položaja zaposlenika u trgovačkim društvima, a koji predstavlja prvi korak k usklađivanju divergentnosti zakonodavstava država članica po ovom pitanju¹⁰. Ni primjena nacionalnih propisa u pogledu pitanja koja nisu regulirana Uredbom ili Smjernicom nije u suprotnosti s tvrdnjom da je pravna regulacija europskog, a ne nacionalnog karaktera, jer nacionalni propisi koji se primjenjuju u konkretnim situacijama su već usklađeni sa smjernicama trgovačkih društava te se tada može govoriti samo o usklađenim nacionalnim propisima, a ne o nacionalnim propisima. Ovako utvrđenim pravnim okvirom omogućilo se i nadnacionalno poslovanje europskog društva bez uobičajenih nacionalnih ograničenja fizičke, pravne, ili ekonomske prirode.

Iako je predviđena svjetla budućnost SE, ekonomski tokovi europskog i svjetskog tržišta, te legislativa kojom se regulira pravo trgovačkih društava nakon donošenja Uredbe u velikoj mjeri će utjecati na primjenu ove Uredbe prilikom osnivanja trgovačkih društava u budućnosti. Stoga je opravdano i prednosti SE

8 Council Regulation (EC) No 2157/2001 of October 2001 on the Statute for a European company (SE), *Official Journal L294*, 10/11/2001 p. 0001-0021 (u nastavku: Uredba); Council Directive 2001/86/EC of 8 October supplementing the Statute for a European company with regard to the involvement of employees, *Official Journal L294*, 10/11/2001 p. 0022-0032 (u nastavku: Smjernica).

9 Prije donošenja Uredbe morali su se plaćati posebni troškovi prestanka postojanja i brisanja tvrtke iz nacionalnog registra te troškovi osnivanja nove tvrtke u drugoj državi članici (o tome će biti riječ u nastavku teksta).

10 Najveća kočnica u donošenju pravnih propisa bila je participacija radnika u upravljanju. S obzirom na činjenicu da u europskim zemljama postoji nekoliko sustava sudjelovanja radnika u upravljanju, od onih u kojima je već uspostavljena tradicija sudjelovanja radnika, do onih gdje uopće nije predviđeno sudjelovanje, bilo je jako teško utvrditi model koji će se primjenjivati u svim zemljama Europske unije. Nakon trideset godina truda, ostvaren je kompromis u vidu smjernice koja, s jedne strane utvrđuje obavezne odredbe zajedničke za sve države članice, kao što je pregovaranje s radnicima i prije osnivanja europskog društva, a s druge strane, ostavlja mogućnost državama da same reguliraju to područje nacionalnim propisima, koji, također moraju biti u skladu sa Smjernicom.

promatrati kroz prizmu vjerojatnih promjena koje će uslijediti pod utjecajem dvaju faktora:

1. Izvješće o primjeni Uredbe te mogući izmjene i dopune iste, koje će Komisija uputiti Vijeću u Parlamentu, pet godina nakon što Uredba stupi na snagu (do kraja 2009. godine) - Izvješćem će Komisija utvrditi u kojoj mjeri je SE prihvaćena na europskom i nacionalnom tržištu, koje su negativne strane statuta SE, a također je predviđeno i predlaganje izmjena i dopuna statuta SE, po određenim pitanjima (čl.69. Uredbe).
2. Legislativa u području europskog prava trgovačkih društava donesena nakon stupanja Uredbe na snagu.

Usvajanjem Uredbe SE po prvi put u povijesti omogućilo se tvrtkama premještanje registriranog sjedišta iz jedne države u drugu bez prestanka njihovog pravnog postojanja (čl.8. st.1. Uredbe). Nesumnjiva komparativna predost se ogleda u činjenici da tvrtke u ovom slučaju imaju pravni kontinuitet iako su registrirano sjedište premjestile iz jedne države članice u drugu, uz nesrazmjerno manje troškove u odnosu na one koje bi imale da premještaju registrirano sjedište primjenjujući nacionalne propise¹¹, čime se povećava i pravna sigurnost slobode kretanja trgovačkih društava¹². Otežavajuća okolnost u pogledu slobodnog premještanja registriranog sjedišta je obaveza da i stvarno i registrirano sjedište mora biti smješteno u istoj državi članici, s ciljem sprječavanja mogućih tzv. pseudo-tvrtki (McCahery i dr., 2005: 788). Ovakvo uređenje je protivno pravu nastana trgovačkih društava, a s druge strane, smatra se da kao takvo smanjuje konkurentnost SE postavljanjem ovako strogog uvjeta. To je prvo, a ujedno i najkontroverznije pitanje o kojem će Komisija podnijeti izvješće, u smislu ponovnog razmatranja te moguće promjene, s ciljem da se omogućí europskim društvima da imaju stvarno i registrirano sjedište u različitim državama članicama. Iako bi se time povećala konkurentnost europskog društva, u smislu većeg broja osnovanih tvrtki u ovom obliku, a s druge strane,

11 Troškovi prestanka postojanja i brisanja trgovačkog društva iz nacionalnog registra, te troškovi osnivanja novog trgovačkog društva u drugoj državi članici.

12 Veća pravna sigurnost ogleda se u činjenici da ukoliko bi se premještanje registriranog sjedišta vršilo primjenom nacionalnih propisa, tada bi država članica u kojoj se želi ponovno osnovati kompanija mogla odbiti registraciju iste, ili postaviti strožije uvjete osnivanja.

države članice bi nastojale privući nadnacionalne tvrtke da se osnuju na njihovom teritoriju, ipak je malo vjerojatno da će to dovesti do Delawareovog efekta u EU, „utrke prema dnu“ odnosno, kontinuiranog ograničavanja strogih uvjeta predviđenih za osnivanje i poslovanje tvrtki s ciljem privlačenja većeg broja investitora koji će na posve jednostavan način osnovati tvrtku, zbog činjenice da je pravo trgovačkih društava već u velikom segmentu harmonizirano.¹³ S obzirom da je prijedlog 14. Smjernice o nadnacionalnom prijenosu registriranog sjedišta odbijen, europsko društvo će (za sad) i dalje ostati jedini oblik trgovačkog društva (dioničkog) koji ima mogućnost transfera registriranog sjedišta.¹⁴

Činjenica da je najveći broj SE tvrtki osnovan putem fuzije dovoljan je pokazatelj da je jedna od najvećih prednosti ovog oblika dioničkog društva upravo međunarodna fuzija¹⁵. Regulirana po prvi put Uredbom¹⁶, međunarodna fuzija predstavlja mogućnost jednostavnijeg nadnacionalnog povezivanja i organiziranja tvrtki te smanjenja troškova poslovanja kako u Europi tako i u svijetu (ovdje se prvenstveno misli na porezne obaveze). Stoga se opravdano smatra da se pitanje međunarodne fuzije razmotri u izvješću Komisije, te proširi koncept fuzije. Članak 17. stavak 2. Uredbe poziva se na dva postojeća načina ostvarivanja fuzije, odnosno, na dvije vrste fuzije: fuzija pripajanjem i fuzija spajanjem, kako je i regulirano 3. Smjernicom. Također Uredba predviđa još jedan oblik fuzije, koji nije previđen 3. Smjernicom¹⁷, a radi se o fuziji od strane holdinga, gdje tvrtka koja prestaje postojati, bez vršenja likvidaci-

13 pogledati više o tome u: McCahery et al., 2005

14 Pored SE, mogućnost transfera registriranog sjedišta postoji i u slučaju europskog uzajamnog društva, čl. 7. Uredbe br. 1435/2003 (europsko uzajamno društvo, za razliku od SE, može u statutu propisati i neograničenu odgovornost dioničara, pa prema tome nije klasično dioničko društvo kao SE (čl. 2. st. 2. Uredbe br. 1435/2003) (Council Regulation (EC) No 1435/2003 of 22 July 2003 on the Statute for a European Cooperative Society (SCE), *Official Journal L 207*, 18/08/2003, p. 1-24)

15 Pored međunarodne fuzije kao načina osnivanja europskog društva, uredbom su predviđena još tri načina: osnivanje SE u vidu holdinga, u obliku supsidijarne tvrtke drugog dioničkog društva, te transformacijom dioničkog društva u SE (čl. 2. Uredbe).

16 Čl. 17.-31. Uredbe reguliraju nadnacionalnu fuziju.

17 Third Council Directive 78/855/EEC of 9 October 1978 based on the Article 54 (3) (g) of the Treaty concerning mergers of public limited liability companies, *Official Journal L 295*, 20.10.1978., čl. 3-4

je, svu svoju aktivnu i pasivnu prenosi na drugu tvrtku, koja već drži sve vrijednosne papire, odnosno dionice osnivačkog kapitala te tvrtke. Ovaj vid fuzije je predviđen kasnije i Smjernicom o međunarodnoj fuziji, u čl. 2. st. 2. točka c). Međutim, Uredbom se predviđa razmatranje i drugih mogućih načina izvršenja fuzije, osim gore navedenih. U tu svrhu potrebno je uzeti u obzir moguće novine koje budu predviđene u drugim direktivama, usvojenim nakon Uredbe, međutim, za sada nije predložen drugačiji način fuzije, osim tri navedena, pa ni u Smjernici o međunarodnim fuzijama.

Mogućnost slobodnog odabira između jednoslojnog i dvoslojnog sustava uprave (što do sada nije bio slučaj u državama članicama, osim u nekoliko njih¹⁸) jedan je od razloga osnivanja velikog broja SE tvrtki (članak 38. Uredbe). Time je omogućena veća konkurentnost naspram drugih oblika trgovačkih društava, što se posebno može primijetiti u državama gdje je osnovan veliki broj europskih društava sa sustavom uprave koji je drugačiji od onog koji je dominantan u toj državi članici¹⁹. Nesumnjivo je da će ovakva uprava tvrtke dovesti i do konvergencije različitih sustava uprave koji postoje u EU na način što će se tvrtke uvijek priklanjati onom načinu upravljanja koji je podobniji za poslovanje i na jedinstvenom europskom i na svjetskom tržištu. Ovdje se ne smije zanemariti činjenica da je do velikih promjena u pogledu upravljanja kompanijama došlo kako u svijetu, tako i u EU. Posljednje desetljeće je desetljeće korporativnog upravljanja, pa su se na području europskog prava trgovačkih društava izvršile velike promjene po pitanju korporativnog upravljanja. Uzimajući u obzir dva postojeća sustava uprave koja postoje u EU, jednoslojni i dvoslojni sustav uprave, te odnose dioničara, nadzornog i upravnog odbora, odlučeno je da je potrebno izvršiti usuglašavanje ovih propisa. Do prve promjene je došlo nakon što je odlučeno da se pri izvršenju promjena koristi tzv. „otvorena metoda koordinacije“,²⁰ a nakon toga je formi-

18 Italija i Francuska, preuzeto iz: Horak, Dumančić, 2007: 137

19 Od ukupnog broja tvrtki koje su se odlučile za jednoslojni sustav uprave, oko 50% ih je prešlo s dotadašnjeg dvoslojnog sustava koji je dominantan u državi u kojoj su registrirane na jednoslojni sustav uprave (najviše u Njemačkoj), dok se svega nekoliko tvrtki odlučilo za dvoslojni sustav uprave umjesto jednoslojnog sustava koji dominira u državi njene registracije (Austrija) (podaci preuzeti iz: Schwimbersky, 2007).

20 više o tome kod: Mavrommati i Papathanassiou, 2006

rana grupa stručnjaka pod nazivom „Winter Group“ (Baums, 2007: 2), koja je imala za cilj razviti akcijski plan za pravo trgovačkih društava koji je uključivao i niz mjera o promjenama korporativnog upravljanja. Na osnovi izvješća ove grupe stvoren je akcijski plan „Moderniziranje prava trgovačkih društava i jačanje korporativnog upravljanja u Europskoj uniji – plan za napredovanje“, kojim su predviđene dvadeset i četiri mjere koje su se trebale implementirati u kraćim i dužim rokovima u sljedećih nekoliko godina (Baums, 2007: 3). Ovim akcijskim planom nastoji se izvršiti i simplifikacija prava trgovačkih društava jer je grupa stručnjaka utvrdila da nema potrebe za opsežnom legislativom koja će samo stvarati nove troškove, nego je potrebno dopuniti već postojeću legislativu te primjenjivati one mjere koje neće uzrokovati velike troškove država članica prilikom procesa modernizacije²¹ (što je od velikog značaja za Bosnu i Hercegovinu, koja, pored usklađivanja s već postojećom komunitarnom legislativom, mora uzimati u obzir i tekuće promjene kao i mogućnost budućih promjena na polju korporativnog upravljanja).

Ono što je zaključeno, nakon analize trenutnog stanja i ciljeva postavljenih akcijskim planom, je to da nije potreban jedinstveni europski zakon koji će regulirati područje korporativnog upravljanja²², jer time se ne bi postigao osnovni cilj – „efikasnost i konkurentnost poslovanja, te jačanje prava dioničara i trećih osoba“²³. Smatra se da nacionalna zakonodavstva i dalje imaju veliki utjecaj na kompanijsko upravljanje, te da je divergentnost u sustavu korporativnog upravljanja potrebna između država članica jer se tako samo potiče konkurentnost te će budućnost pokazati koji model upravljanja je i najprivlačniji potencijalnim investitorima i osnivačima. Analizom predviđenih mjera, može se primijetiti da je na

21 tzv. „The SLIM-plus – Simpler Legislation for the Internal Market“ (više o tome pogledati u: Saenger, 2005: 316

22 Do identičnog zaključka došle su i međunarodne organizacije OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) i ICGN (International Corporate Governance network) donošenjem međunarodnih standarda o korporativnom upravljanju, zaključivši da je nemoguće utvrditi sistem uprave kompanije koji će odgovarati svim kompanijama na globalnom tržištu (više o tome pogledati u: Monks et al., 2004: 298.)

23 Commission of the European Communities (2003): *Communication from the Commission to the Council and the European Parliament – Modernising Company Law and Enhancing Corporate Governance in the European Union – A plan to Move Forward*, COM(2003)284 (final), Brussels, URL= <http://www.gurn.info/en/topics/corporate-governance/industrialised-countries/industrialized-countries/the-ec-communication-modernising-company-law-and-enhancing-corporate-governance-in-the-european-union-a-plan-to-move-forward-may-2003> (13.04.2009.)

području korporativnog upravljanja predviđeno provođenje korporativnih ciljeva akcijskog plana putem smjernica²⁴ i preporuka²⁵. Evidentno je da će upravljanje europskim društvom, usprkos svojoj inovativnosti i prihvaćenosti na europskom tržištu, doživjeti određene promjene, slijedeći postojeće moderne tokove tržišta, s ciljem ostvarenja veće konkurentnosti naspram drugih nadsudnacionalnih oblika trgovačkih društava.

Posljednja, ali ne i manje bitna, prednost SE je sloboda pregovaranja sa zaposlenicima. S obzirom na postojeće različitosti u državama članicama u pogledu pravnog položaja zaposlenika u tvrtkama²⁶, uređenje statusa zaposlenika smjernicom u slučaju SE tvrtki je bilo od presudnog značaja, jer se nije nametnuo jedinstveni sustav regulacije njihovog položaja, nego je svakoj državi članici omogućeno da donese odgovarajuća rješenja uzimajući u obzir postojeći sustav sudjelovanja zaposlenika u upravljanju. Stoga neće u svakoj SE tvrtki postojati uvijek participacija zaposlenika, kao jedan od tri oblika sudjelovanja koje regulira Smjernica (informiranje, konzultiranje i participacija)²⁷, ali informiranje

24 Predviđeno je da smjernicama a budu regulirana sljedeća pitanja iz područja korporativnog upravljanja: jačanje načela javnosti u radu uprave, jačanje položaja dioničara, odgovornost članova uprave za financijski obračun, jačanje načela javnosti u pogledu ulaganja investitora, mogućnost slobodnog izbora između jednoslojnog i dvoslojnog sustava uprave, jačanje odgovornosti članova uprave, Commission of the European Communities (2003): *Communication from the Commission to the Council and the European Parliament – Modernising Company Law and Enhancing Corporate Governance in the European Union – A plan to Move Forward*, COM(2003)284 (final), Brussels, URL= <http://www.gurn.info/en/topics/corporate-governance/industrialised-countries/industrialized-countries/the-ec-communication-modernising-company-law-and-enhancing-corporate-governance-in-the-european-union-a-plan-to-move-forward-may-2003> (13.04.2009.)

25 Predviđeno je da sljedeća pitanja budu regulirana preporukama: jačanje uloge neovisnih neizvršnih direktora, razvoj odgovarajućeg sustava plaćanja direktora, Commission of the European Communities (2003): *Communication from the Commission to the Council and the European Parliament – Modernising Company Law and Enhancing Corporate Governance in the European Union – A plan to Move Forward*, COM(2003)284 (final), Brussels, URL= <http://www.gurn.info/en/topics/corporate-governance/industrialised-countries/industrialized-countries/the-ec-communication-modernising-company-law-and-enhancing-corporate-governance-in-the-european-union-a-plan-to-move-forward-may-2003> (13.04.2009.)

26 Prije donošenja Smjernice osamnaest država članica je nacionalnim propisima reguliralo direktnu ili indirektnu participaciju zaposlenika u odlučivanju, devet država članica nije propisima reguliralo participaciju zaposlenika, iako je u nekima od njih (Italija i Belgija) postojala praksa da predstavnici zaposlenika sudjeluju u radu upravnog odbora tvrtke (podaci preuzeti iz: Kluge, Stollt, 2004: 4.).

27 Navedeni pojmovi su definirani odredbama članka 2.

i konzultiranje su obavezujući. Iako ovakav način uređenja položaja zaposlenika ostavlja dojam da prava zaposlenika nisu dovoljno zaštićena, Smjernicom je ipak utvrđena donja granica u pogledu prava koju ne smiju preći države članice prilikom implementacije Smjernice u svoja zakonodavstva, u obliku standardnih pravila (čl. 7. Smjernice). Njima je utvrđen minimalan sadržaj prava na informiranje, konzultacije te participaciju zaposlenika, kojima se u znatnoj mjeri štiti i jača položaj zaposlenika. Rješenja o pitanju položaja zaposlenika možda nisu dobila svoj konačan oblik u Smjernici, stoga je potrebno naglasiti da su po prvi put Smjernicom regulirana sva tri prava zaposlenika (za razliku od dosadašnjih rješenja, gdje je npr. Smjernicom o europskim radničkim vijećima regulirana samo prava na informiranje i konzultiranje) te je i na ovaj način učinjen veliki korak u pogledu približavanja različitih sustava reguliranja položaja zaposlenika.

Svjestan nesavršenosti Uredbe, zakonodavac je predvidio i razmatranje te moguće izmjene u cilju poboljšanja pravnog položaja europskog društva čl. 8. st. 16. Uredbe, koji predviđa nadležnost države članice u kojoj je bilo smješteno registrirano sjedište prije premještanja registriranog sjedišta SE u drugu državu članicu, u slučaju dicanja tužbe prema SE prije premještanja sjedišta. Člankom 69. st. 1. točka (c) predviđeno je da se ova odredba treba promijeniti u slučaju bilo kakvi promjena, odnosno umetanja novih odredbi u Briselsku konvenciju iz 1968. godine, odnosno, ukoliko se donese drugi pravni akt kojim će se zamijeniti ova konvencija. U svjetlu ovih promjena, smatra se za shodno razmotriti i mogućnost dopuštanja odredbi u statutima SE, prihvaćenih od strane država članica o izvršenju njihovih nadležnosti, bilo od strane Uredbe ili drugog zakona koji su doneseni radi lakše primjene Uredbe, bez obzira jesu li te odredbe u skladu s ovim zakonima, čak i ukoliko takve odredbe nisu dopuštene u statutima društava s ograničenom odgovornošću u tim državama članicama (čl. 69. st. 1. točka (d) Uredbe). Time bi se omogućilo da statut SE sadrži i odredbe koje su u skladu sa najnovijim kretanjima tržišta, bez obzira što kao takve nisu dopuštene u statutima domaćih tvrtki, čime bi i atraktivnost ovog oblika trgovačkog društva porasla te omogućila širu primjenu na svjetskom tržištu.

Smjernice

4. Usklađenost nacionalnih pravnih propisa o dioničkim društvima s Uredbom br. 2157/2001 o statutu europskog društva

Na osnovi dosadašnje analize pravnog statusa europskog društva te činjenice da SE ima oblik dioničkog društva, jednostavno je zaključiti da je jedini usporedivi oblik od četiriju predviđenih *Zakonom o privrednim društvima* u FBiH, odnosno po *Zakonu o privrednim društvima* u RS-u²⁸, dioničko društvo. Iako je izvršen veliki pomak u usklađivanju propisa u pogledu pravnog statusa dioničkih društava u posljednjih godinu dana, još uvijek se nije razmatralo pravno sredstvo putem kojeg će se implementirati Smjernica 2001/86/EC, odnosno omogućiti primjena Uredbe 2157/2001 nakon što BiH postane država članica. Uobičajena praksa država članica je donošenje dvaju zakona²⁹, gdje se jednim vrši implementacija Smjernice 2001/86/EC, dok se drugim uređuje primjena Uredbe. U ovakvom slučaju zakon kojim se regulira primjena Uredbe isključuje primjenu bilo kakvih nacionalnih propisa koji su mu u suprotnosti, te djeluje kao *lex specialis* naspram propisa kojim se regulira položaj nacionalnih trgovačkih društava, kao *lex generalis* propisa.

S obzirom da u BiH još nije donesen odgovarajući propis o primjeni Uredbe i Smjernice, potrebno je utvrditi u kojoj mjeri su usklađeni entitetski zakoni i propisi kojima se regulira pravni status europskog društva.

5. Odnos europske kompanije i dioničkog društva u pozitivnom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine

Kao i u slučaju europskog društva, dioničko društvo u BiH ima osnivački kapital podijeljen na dionice, gdje su dioničari odgovorni za obaveze društva samo do visine vrijednosti svojih dionica (čl.107. ZPD FBiH, odnosno, čl.179. ZPD RS). Na osnivanje SE primjenjuju se nacionalni propisi koji se odnose na dionička

28 U odredbi članka 3. *Zakona o privrednim društvima* u FBiH, predviđena su četiri oblika trgovačkih društava (društvo s neograničenom solidarnom odgovornošću, komanditno društvo, dioničko društvo i društvo s ograničenom odgovornošću), a jednak broj trgovačkih oblika predviđen je i u odredbi članka 2. *Zakona o privrednim društvima* u RS-u (*ortračko društvo*, komanditno društvo, društvo s ograničenom odgovornošću i dioničko društvo).

29 pogledati više o tome na: URL= <http://www.worker-participation.eu/European-Company/Countries-Transposition> (08.10.2009.)

društva te države, te je nužno u ovom segmentu uskladiti nacionalno zakonodavstvo s 1. Smjernicom,³⁰ čime će se zadovoljiti zahtjev u pogledu transparentnosti osnivanja i poslovanja privrednih društava u BiH. Ali, najveći problem koji se postavlja u ovoj situaciji nije taj jesu li zakoni u BiH usklađeni s 1. Smjernicom, nego je li pitanje registriranja trgovačkih društava regulirano na entitetskoj razini, a ne na državnom (što je posljedica činjenice da su i zakoni o trgovačkim društvima na entitetskoj razini). Iz ovog razloga dioničko društvo osnovano u jednom entitetu, ukoliko želi poslovati u drugom entitetu, obavezno je osnovati podružnicu, što je istaknuto kao jedan od vodećih problema u području prava trgovačkih društava u *Izvješću o napretku Bosne i Hercegovine* u 2009. godini, koje je Komisija Europskih zajednica dostavila Europskom parlamentu i vijeću (Komisija Europskih zajednica 2009: 38) (dvostruki troškovi osnivanja jednog dioničkog društva koje želi poslovati u oba entiteta).

Osnivanje i SE i dioničkih društava u BiH provodi se upisom u registar trgovačkih društava³¹, čime društvo stječe pravnu sposobnost, te odgovara za svoje obaveze od tog trenutka (čl.5. ZPD FBiH, čl.8. ZPD RS). Jednako rješenje problema predviđa se kako Uredbom tako i našim nacionalnim propisima, ukoliko neka osoba preuzme obaveze u ime društva prije njegovog osnivanja. Tada ta osoba, odnosno osobe, odgovaraju za preuzete obaveze, a ne društvo koje kasnije budu registrirali (čl.12. ZPD RS kao i čl.5. ZPD FBiH u usporedbi s čl.16.st.2. Uredbe).

Osnovni elementi osnivačkog akta, odnosno statuta dioničkog društva, te podatci koji se upisuju u registar društava predviđeni u BiH, usklađeni su također s 1. Smjernicom koja se u ovom slučaju primjenjuje na europsko društvo. Kao što se u BiH prilikom registracije dioničkog društva u nazivu mora navesti skraćenica „d.d.“, tako se i prilikom osnivanja europskog društva, u nazivu mora navesti skraćenica „SE“ čime se daje na znanje trećim osobama da se radi o dioničkom društvu jer se SE može osnovati

30 više o tome: Kasagić, 2007.

31 Za europska društva nije predviđen poseban registar, nego se vrši upis u registar trgovačkih društava na nacionalnoj razini, ali se u isto vrijeme objavljuju podaci o registraciji SE u Službenom listu Europske unije. Također je potrebno napomenuti da je 1992. godine započeo projekt o jedinstvenom *Europskom trgovačkom registru*, koji danas uvezuje registre 21 države iz Europe, te na taj način olakšava informiranje o pojedinim trgovačkim društvima, uz omogućavanje pristupa bitnim dokumentima koji se nalaze u evidenciji (Meškić, Reichelt, 2008: 172).

samo u obliku dioničkog društva (čl.13. st.4. ZPD FBiH i čl.18. st.4. ZPD RS u usporedbi s čl.11. st.1. Uredbe).

Zajednička karakteristika SE i dioničkih društava u BiH je činjenica da postoji minimalan iznos osnivačkog kapitala. Dok je za SE predviđen u vrijednosti od 120 000 eura, u FBiH je predviđeno za zatvorena dionička društva osnivački kapital u vrijednosti od 50 000 KM (čl.127. ZPD FBiH), a za otvorena dionička društva 4 000 000 KM (čl.6. *Zakona o izmjenama i dopunama zakona o privrednim društvima*), dok je u RS-u predviđeni osnivački kapital za zatvoreno dioničko društvo 20 000 KM, a za otvoreno u vrijednosti od 50 000 KM (čl.228. ZPD RS). S obzirom na činjenicu da se posljednjim izmjenama i dopunama zakona u BiH predviđene dvije vrste dioničkih društava, otvorena i zatvorena, europsko društvo po svom karakteru odgovaralo bi otvorenim dioničkim društvima, ali ne na temelju kriterija broja dioničara ili visine osnivačkog kapitala, nego na temelju činjenice da se SE kao dioničko društvo uvrštava na burzu te se dionice nude putem javne ponude. U pogledu osnivačkog kapitala, njegovog povećanja, smanjenja, potrebno je uzeti u obzir 2. Smjernicu kojom su regulirana ova pitanja, a na koju se Uredba poziva (čl.5. Uredbe). Kao i u slučaju SE, i u BiH se predviđa postojanje više različitih klasa dionica, koje nose sa sobom određena prava dioničarima (čl.199. ZPD RS, odnosno čl.195. ZPD FBiH u usporedbi sa čl.60. Uredbe). Prilikom osnivanja europskog društva, ali i dioničkih društava u BiH, ulog dioničara može biti u novcu, ili u stvarima čija vrijednost je jednaka vrijednosti dionica čiji oni postaju vlasnici, ali nikada u obliku obaveza ili usluga (čl. 187. ZPD RS, odnosno čl. 128. ZPD FBiH).

Uredbom SE predviđeni su skupština dioničara i organ ili organi uprave kao organi tvrtke. U tom smislu, Uredba predviđa, kao što je prije spomenuto i jednoslojni i dvoslojni sustav uprave u SE, tako da se tvrtke u državama članicama mogu osnovati i s onim oblikom uprave koji nije predviđen nacionalnim zakonodavstvom. U BiH je predviđen dvoslojni sustav uprave kao dominantan. Dakle, u ovom segmentu zakoni o trgovačkim društvima u entitetima nisu usklađeni s Uredbom, što je potrebno dodatno uskladiti donošenjem posebnog zakona o primjeni Uredbe o europskom društvu.

Kao osnovni organ društva u BiH je predviđena skupština dioničara. Nadležnosti skupštine, tj. odluke koje ona donosi regulirane su čl. 246. ZPD FBiH, odnosno, čl. 281. ZPD RS, a koje ne odstupaju u pogledu ovlaštenja

koje ima skupština SE. Ovo pitanje je u jednom dijelu regulirano i nacionalnim propisima, kako je utvrđeno Uredbom, tako da će se pitanja regulirana entitetskim zakonima o trgovačkim društvima primjenjivati ukoliko se europsko društvo osnuje na teritoriju BiH (nakon što BiH postane članica EU) u situaciji kada to pitanje već izričito nije stavljeno pod nadležnost skupštine samom Uredbom. I Uredbom i zakonima je predviđeno najmanje jednom godišnje sastajanje skupštine, uz mogućnost i izvanrednih sjednica. Na jednak način je riješeno i pitanje kvoruma te donošenja odluka: kvorum čine dioničari koji posjeduju više od 50% dionica s pravom glasa (čl. 57. Uredbe, odnosno čl. 248. ZPD FBiH i čl. 283. ZPD RS), a odluke se donose običnom većinom, osim u iznimnim situacijama kada je potrebna dvotrećinska većina (čl. 284. ZPD RS i čl. 248. ZPD FBiH, dok se u Uredbi navodi konkretna situacija u kojoj je potrebna dvotrećinska većina prisutnih dioničara, a to je donošenje izmjena i dopuna statuta SE, mada se člankom 57. Uredbe navodi da će se postupiti prema nacionalnim propisima ukoliko oni predviđaju i veću većinu za izglasavanje određene odluke).

Pored osnovnih imovinskih prava predviđenih Uredbom i zakonima u BiH³², predviđaju se i upravna prava koja su ujedno i instrumenti zaštite dioničara u tvrtki³³ Sudjelovanjem u radu skupštine, u smislu donošenja odluka, sazivanja skupštine, predlaganje dnevnog reda, predlaganja izmjena dnevnog reda, informiranjem o radu dioničkog društva, predlaganjem i imenovanjem članova nadzornog odbora i odbora za reviziju (Dautbašić, 2004: 24), dioničari omogućavaju uspješnije poslovanje tvrtke te veći profit, kao i dividende, a jednaka prava predviđena su i Uredbom o SE, člancima 54-59.

Zakonom o privrednim društvima FBiH predviđen je dvoslojni sustav uprave, odnosno, postojanje *nadzornog* i *upravnog odbora*, dok se u RS predviđa jednak sustav uprave, s nešto drugačijim nazivima: *upravni odbor* (koji ima nadzornu funkciju) i *izvršni odbor*. Kao što je predviđeno i čl. 40. st. 2. Uredbe, članovi nadzornog odbora su imenovani od strane skupštine dioničara, a na jednak način je ovo pitanje riješeno i u BiH (čl. 246. st. 1. točka 12. ZPD FBiH, odnosno, čl. 300. ZPD RS). Intere-

32 O imovinskim pravima predviđenim gospodarskim zakonima u BiH, u koje ubrajamo pravo na dividendu, pravo prvenstva pri kupovini dionica, pravo na dio likvidacijske ili stečajne mase pogledati više u: Dukić, 2004.; Dautbašić, 2004.

33 više o tome kod: Muhadžić, 2001.

santno je napomenuti i to da se novim *Zakonom o privrednim društvima RS* predviđa i obaveza upravnog odbora da formira dvije komisije koje će pomoći u izvršavanju obaveza upravnog odbora, dok isto nije predviđeno *Zakonom o privrednim društvima FBiH*. To su komisija za imenovanje i komisija za naknade (čl. 308. ZPD RS), što je danas uobičajena praksa u poslovanju trgovačkih društava u EU da putem osnivanja posebnih komisija olakšaju rad članova uprave koji vrše nadzor nad poslovanjem tvrtke. Dakle, po ovom pitanju nije izvršeno usklađivanje entitetskih zakona o trgovačkim društvima, kao niti potpuno usklađivanje s komunitarnim propisima.

Kao što je regulirano Uredbom, članove upravnog odbora u FBiH, odnosno članove izvršnog odbora u RS, imenuju i razrješavaju funkcije nadzorni odbor u FBiH (čl. 269. st.1. točka 5. ZPD FBiH), odnosno upravni odbor u RS (čl. 304. st. 1. točka 2. ZPD RS). Osnovna obveza upravnog odbora u FBiH, odnosno izvršnog odbora u RS, svakodnevno je poslovanje tvrtke, odnosno donošenje odluka o svakodnevnom poslovanju tvrtke, što je također predviđeno kao osnovna obveza upravnog odbora SE.

Posebno je od značaja naglasiti da je predviđena solidarna odgovornost i Uredbom i zakonima o trgovačkim društvima u BiH članova uprave u slučaju nanošenja trgovačkom društvu uslijed neizvršavanja ili neurednog izvršavanja svojih obveza (čl. 51. Uredbe u usporedbi sa čl. 271. i 272. ZPD FBiH i čl. 319. ZPD RS). Također postoji i obveza čuvanja podataka u tajnosti na određeni vremenski rok i nakon što osoba bude razriješena funkcije u upravi (čl. 49. Uredbe u usporedbi sa čl. 32. i čl. 33. ZPD FBiH i čl. 38. ZPD RS).

Kao što je za poslovanje trgovačkih društava, a samim time i SE od velikog značaja Preporuka u pogledu uloge neovisnih članova uprave te ostale preporuke koje se odnose na korporativno upravljanje³⁴, u BiH su također doneseni standardi o organima dioničkih društava, kojima se nastoji olakšati i poboljšati izvršavanje njihovih obveza. 2002. godine u FBiH³⁵ kao i u

34 Commission recommendation 2005/162/EC of 15 February 2005 on the role of non-executive or supervisory directors of listed companies and on the committees of the (supervisory) board, *Official Journal L* 52, 25.02.2005., p. 51-63.; Commission recommendation 2004/913/EC of 14 December 2004 fostering an appropriate regime for the remuneration of directors of listed companies, *Official Journal L* 385, 14.12.2004., p. 55-59.

35 *Standardi upravljanja dioničkim društvima* („Službene novine FBiH“, br.32/01, 17/02.), te kasnije donesena Pravila upravljanja dioničkim društvima („Službene novine FBiH“, 24/06, 30/07.)

RS³⁶, Komisija za vrijednosne papire dobila je ovlaštenje za utvrđivanje standarda upravljanja dioničkim društvima, čiji je cilj unaprjeđenje korporativnog upravljanja, u smislu jačanja prava dioničara, prava i obveza članova uprave. Potrebno je napomenuti i to da su ovi standardi doneseni od strane *neprivatnopravnog tijela i da su nepravno karaktera* (Rajčević, 2007: 446), ali iako u najvećoj mjeri sadrže preporuke, ipak imaju i odredbe koje su obvezujućeg karaktera, a koje imaju osnovu u zakonima te time ispunjavaju svoj cilj – dopunu postojećih obveznih zakonskih propisa. Dionička društva nisu obvezna prihvatiti ih i primjenjivati, ali u tom slučaju moraju dati obvezno obrazloženje o neprihvatanju standarda. Ovo je inače uobičajena praksa u EU u pogledu pravno neobvezujućih akata kao što su preporuke, a kojima se nastoji uskladiti praksa u različitim državama članicama. I u ovom pogledu BiH je otišla još jedan korak bliže EU, uspostavljajući jednake standarde korporativnog upravljanja na unutrašnjem tržištu.

S obzirom na činjenicu da je Uredbom dosta oskudno regulirano i pitanje prestanka postojanja SE, gdje se upućuje na primjenu nacionalnih zakonodavstava, odredbe o prestanku postojanja dioničkih društava primjenjivat će se i u ovoj situaciji na SE (čl. 71. ZPD FBiH i čl. 336. ZPD RS).

6. Načini osnivanja europskog društva i njihov odnos sa statusnim promjenama trgovačkih društava u BiH

Od četiriju načina osnivanja europskog društva, dva načina predstavljaju statusne promjene. Radi se o osnivanju SE fuzijom i osnivanje SE transformacijom dioničkog društva u SE (čl. 2. st. 1. i st. 4. Uredbe). Zakonima o trgovačkim društvima u BiH predviđena je fuzija kao jedna od statusnih promjena³⁷, a čijom primjenom bi se mogla osnovati SE na teritoriju BiH (nakon što BiH postane država članica EU)³⁸. Kao i u Uredbi, i ZPD FBiH i ZPD RS predviđaju dva oblika fuzije, odnosno spajanja: spajanje uz pripremanje i spajanje uz osnivanje (čl. 18. *Zakona*

36 *Standardi upravljanja akcionarskim društvima* („Službeni glasnik RS“, br.3/06.)

37 „Statusne promjene privrednog subjekta podrazumijevaju provođenje niza faktičkih i pravnih radnji koje, u skladu sa zakonom, imaju dejstvo na izmjenu pravnog i ekonomskog identiteta društva i univerzalnu sukcesiju imovine društva.“(definicija preuzeta iz: Čović, 2003: 112).

38 Da bi se osnovalo SE putem fuzije u BiH, potrebno je razmotriti i dodatne uvjete predviđene 3. Smjernicom o fuziji dioničkih društava i 10. Smjernicom o međunarodnoj fuziji.

o izmjenama i dopunama zakona o privrednim društvima, čl. 372. ZPD RS), gdje su definicije i jednog i drugog sadržajno identične onoj navedenoj u čl. 17. Uredbe. Postupak osnivanja dioničkog društva putem nekog od dvaju navedenih načina spajanja odvija se na isti način kao što je predviđeno Uredbom u pogledu osnivanja SE putem fuzije, gdje skupština dioničara svakog društva donosi odluku o fuziji na temelju predloženog nacrtu ugovora o spajanju uz obvezno izvješće neovisnog revizora. Dioničari imaju pravo izvršiti uvid u sve relevantne dokumente u pogledu spajanja prije donošenja odluke, dok vjerovnici dioničkog društva imaju pravo na obeštećenje i namirenje. Pravne posljedice spajanja stupit će na snagu od dana upisa u registar društava³⁹. Ono što nije predviđeno ZPD FBiH, a postoji po zakonodavstvu RS, je postojanje još jednog oblika fuzije, tzv. spajanja uz pripajanje dioničkog društva u pojednostavljenom postupku, koje sadržajno odgovara tzv. fuziji u holding, reguliranoj čl. 25. st.3. Uredbe.

Zakonima o trgovačkim društvima u BiH predviđaju se i promjena oblika trgovačkih društava, tako da svaki od predviđenih oblika trgovačkih društava, osim društva s neograničenom solidarnom odgovornošću, mogu izvršiti promjenu statusa u dioničko društvo (čl. 427.-429. i čl. 431. ZPD RS, čl. 62. ZPD FBiH). Uredbom je predviđen kao jedan od načina osnivanja SE transformacija dioničkog društva osnovanog po nacionalnom pravu u europsko društvo, gdje postoje određene sličnosti između ovog postupka i onih predviđenih zakonima u BiH u pogledu promjene statusnog oblika, ali, s tom razlikom da kod transformacije dioničkog društva u SE ne dolazi zapravo do promjene pravnog statusa, budući da je i SE dioničko društvo, nego dolazi do promjene u poslovanju te činjenici da je europsko društvo regulirano na prvom mjestu Uredbom i Smjernicom, kao i drugim pravnim propisima komunitarnog karaktera.

39 Postupak spajanja je reguliran u FBiH čl. 63.-69. i čl. 291.-296. ZPD FBiH, te čl. 19.-22. Zakona o izmjenama i dopunama zakona o privrednim društvima („Službene novine FBiH“, br. 29/03), a u RS čl. 375.-393. i čl. 399. ZPD RS.

7. Odnos europskog društva i povezanih društava u bosanskohercegovačkom zakonodavstvu

Pored osnivanja SE putem fuzije i transformacije u SE, Uredbom je predviđeno osnivanje europskog društva u obliku holdinga⁴⁰ i supsidijarnog društva, koji omogućavaju prednosti u međunarodnom poslovanju u vidu jednostavnijeg osnivanja, poreznih olakšica i sl. Stoga je od velikog značaja nacionalnim zakonodavstvom regulirati pravni položaj povezanih društava. Posljednjim izmjenama i dopunama zakona o trgovačkim društvima u BiH reguliran je pojam povezanih društava, načini povezivanja, odgovornost vladajućeg društva kao i ovisnog (čl. 2.-11. Zakona o izmjenama i dopunama zakona o privrednim društvima, čl. 357.-367. ZPD RS). U FBiH nije posebno reguliran pojam povezanih društava, nego se samo navode koja su društva obuhvaćena tim pojmom, navodeći definicije svakog od njih, dok se u RS navodi da su to dva ili više društava koja su povezana kapitalom, ugovorom ili na oba načina istovremeno (čl. 357. ZPD RS).

U pogledu pojma vladajućih i ovisnih društava, u RS i FBiH navedeni su jednaki uvjeti pod kojima će se neko društvo smatrati vladajućim, odnosno ovisnim⁴¹. Ovako definiran pojam vladajućeg ili kontrolnog društva odgovara pojmu istog definiranog čl. 3. st. 2.-7. Smjernice 94/45/EC, a na koju navodi čl. 2. st. 1. točka (c) Smjernice, jer pojam kontrolnog/vladajućeg društva i supsidijarnog/ovisnog nisu regulirani Uredbom.

Prema definiciji navedenoj u Zakonu o privrednim društvima u FBiH (čl.6. Zakona o izmjenama i dopunama zakona o privrednim društvima), odnosno u RS (čl. 357. st. 5. ZPD RS), holding je vladajuće društvo koje, na osnovi zaključenog ugovora o vođenju poslova, obavlja djelatnost upravljanja i financiranja ovisnih društava. U Uredbi nije navedena izričito

40 Hrvatski Zakon o trgovačkim društvima (čl. 476.) umjesto termina holding, predviđenog bosanskohercegovačkim entitetskim zakonima, koristi naziv koncern.

41 Pod pojmom vladajućeg društva smatra se društvo koje, posredno ili neposredno, u drugom poduzeću ima 50% osnivačkog kapitala, i 50% glasova u skupštini dioničara (čl. 6. Zakona o izmjenama i dopunama zakona o privrednim društvima). Pored pojma većinskog udjela u ovisnom društvu, u literaturi se navodi i pojam značajnog udjela u ovisnom društvu (više o tome kod: Kostadinović, 2004: 177). Ovaj pojam se spominje i u Zakonu o privrednim društvima u RS, u čl. 358. gdje se navodi da značajan udjel u kapitalu ovisnog društva ima ono društvo koje ima više od 20% glasova u skupštini.

definicija holdinga te se u tom slučaju europsko društvo prilagođava značenju ovog pojma prema nacionalnim propisima⁴².

Bilo da se radi o holdingu ili o ovisnom društvu, entitetski su zakoni predvidjeli odgovornost za učinjenu štetu ovisnom društvu (čl. 9. *Zakona o izmjenama i dopunama zakona o privrednim društvima*, odnosno, čl. 32.-34. i čl. 36.-37. ZPD RS). Također, vladajuće društvo odgovorno je za obveze ovisnog društva njegovim vjerovnicima u slučaju insolventnosti ovisnog društva (Čović, 2003: 13). Potrebno je napomenuti i činjenicu da je zakon u RS detaljnije propisao obavezu pisanja konsolidiranih izvješća od strane vladajućeg društva (čl. 363. te situaciju kada jedno društvo putem poslovnog ugovora prenosi dio dobiti na drugo društvo (čl. 364.-367.)). Predviđanjem povezanih društava entitetskim zakonima, otvara se mogućnost osnivanja tvrtke u obliku SE, primjenjujući propise koje se odnose na dionička društva, a koji su usklađeni sa smjericama prava o trgovačkim društvima EU.

8. Zaključak

Opravdano je zaključiti na osnovi prikazanih prednosti i budućih promjena, da je europsko društvo efikasan instrument razvoja jedinstvenosti europskog tržišta te kao takvo potiče povećanje konkurentnosti nadnacionalnih tvrtki iz Europske Unije na svjetskom tržištu. Stoga je usklađivanje propisa u Bosni i Hercegovini kojima se regulira pravo trgovačkih društava prvi korak prema stvaranju odgovarajućih uvjeta za osnivanje i poslovanje europskih društava i na bosanskohercegovačkom tržištu nakon što BiH postane država članica, što će rezultirati kako povoljnijim položajem domaćih tvrtki na unutrašnjem tržištu EU, tako i povećanjem investicijskog kapitala od strane inozemnih kompanija. Donošenjem novog *Zakona o privrednim društvima* u RS-u, te izmjenama i dopunama postojećeg *Zakona o privrednim društvima* u FBiH, u jednom dijelu se uspješno se usklađilo BH-zakonodavstvo sa smjericama o pravu trgovačkih društava komunitarnog prava.

42 Prema našem zakonodavstvu, holding može obavljati samo čistu „holding djelatnost“, tj. može osnivati nova društva, financirati ovisna društva te upravljati ovisnim društvima. Pored ove djelatnosti, postoji i tzv. „mješovita djelatnost“ holdinga, gdje holding može obavljati i druge samostalne djelatnosti (više o tome kod: Milić, Trifković, 1999: 246).

Međutim, još uvijek nisu usvojeni propisi kojima bi se uskladilo zakonodavstvo sa Smjernicom koja dopunjava statut o europskom društvu u pogledu sudjelovanja zaposlenika u upravljanju tvrtkom, niti se usvojio propis, kao u susjednoj Hrvatskoj, o primjeni europskih društava na domaćem tržištu, koji će stupiti na snagu onog dana kada se ostvari članstvo u EU. Dodatni problem koji se nameće u primjeni Uredbe i Smjernice kojima se regulira pravni položaj europskog društva je i postojanje različitih zakona o trgovačkim društvima i drugih propisa kojima kojima se reguliraju ostala pitanja trgovačkih društava na entitetskoj razini u BiH. Kao logično rješenje nameće se donošenje jednog, tzv. „krovnog“ zakona o trgovačkim društvima na razini Bosne i Hercegovine, kojim će se potpuno uskladiti postojeći entitetski zakoni, te potpomoći uspješno uspostavljanje jedinstvenog ekonomskog prostora u BiH. To bi u isto vrijeme olakšalo i donošenje zakona o primjeni Uredbe i implementiranje Smjernice o europskom društvu na državnoj razini, čime bi se omogućilo i maksimalno iskorištavanje komparativnih prednosti koje pruža europsko društvo.

Literatura

- Ajanović J., Alkalaj, A., Drašković N. i dr. (ur.) (2006.): *Strategija integriranja Bosne i Hercegovine u Evropsku Uniju, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine*, Sarajevo: Direkcija za evropske integracije
- Bodiroga-Vukobrat, N. (1999.): Harmonizacija prava tranzicijskih zemalja sa europskim pravom, *Pravna misao*, 11-12: 39-47
- Cenić, S. (2008.): *Bosanskohercegovačka privreda – mogući pokretač ili faktor blokade u procesu evropskih integracija*, u: *Bosna i Hercegovina i proturječnosti procesa EU*, Sarajevo: Fondacija Heinrich Böll, Ured za Bosnu i Hercegovinu
- Čović, Š. (2003.): *Poslovno pravo – statusno pravo i pravo privrednih društava*, Sarajevo: Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu
- Čović, Š. (2003.): Povezana privredna društva, *Pravna misao*, 11-12: 8-17
- Dautbašić, S. (2004.): Funkcionisanje i organi dioničkog društva, *Pravna misao*, 9-10: 41-54
- Dukić, V. (2004.): Prava i obaveze akcionara, *Pravni savjetnik*, 6: 72-78
- Horak H., Dumančić, K. (2007.): Europsko društvo - societas europea: novota u hrvatskom pravu, *Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu*, godina 5: 128-152
- Kasagić, R. (2007.): Unifikacija međunarodnog trgovinskog zakonodavstva sa posebnim osvrtom na trgovinsko zakonodavstvo Republike Srpske, *Godišnjak Pravnog fakulteta u Banjoj Luci*, 30: 247-264
- Kostadinović, D. (2004.): *Osnove privrednog prava*, Beograd: Fakultet za trgovinu i bankarstvo „Janičije i Danica Karić“
- Mavrommati S., Papathanassiou C. (2006): A modified open method of coordination in corporate governance, *European Business Law Review*, 17 (6): 1637-1649
- McCahery A. J., Vermeulen, P. M. E. (2005): Does the european company prevent the “Delaware effect“?, *European law journal*, 11(6): 785-801
- Meškić Z., Reichelt G. (2008.): *Evropsko privatno pravo*, Zenica, Beč: Univerzitet u Zenici, Sveučilište u Beču
- Monks A. G. R., Minow, N. (2004): *Corporate governance (third edition)*, Oxford: Blackwell
- Muhadžić, E. (2001): Zaštita dioničara prema propisima u Federaciji BiH, *Pravni savjetnik*, 4: 5-14
- Rajčević, M. (2007.): Pojam i priroda korporativnog upravljanja, *Pravna riječ*, 10: 435-447
- Saenger, I. (2005): Recent developments in european company and business law, *Deakin Law Review*, 10 (1): 297-318
- Simić, M., Trifković, M. (1999.): *Poslovno pravo: osnovi prava i obligacija, privredna/trgovačka društva*, Sarajevo: Ekonomski fakultet Univerziteta u Sarajevu

Izvori

- Council Directive 2001/86/EC of 8 October supplementing the Statute for a European company with regard to the involvement of employees, *Official Journal L294*, 10/11/2001: 22-32
- Council Regulation (EC) No. 2157/2001 of October 2001 on the Statute for European company (SE), *Official Journal L294*, 10/11/2001: 1-21
- Council Regulation (EC) No. 1435/2003 of 22 July 2003 on the Statute for a European Cooperative Society (SCE), *Official Journal L 207*, 18/08/2003: 1-24
- Pravila upravljanja dioničkim društvima, *Službene novine FBiH*, 24/06, 30/07
- Standardi upravljanja dioničkim društvima, *Službene novine FBiH*, 32/01, 17/02
- Third Council Directive 78/855/EEC of 9 October 1978 based on the Article 54 (3) (g) of the Treaty concerning mergers of public limited liability companies, *Official Journal L 295*, 20.10.1978
- Zakon o privrednim društvima, *Službene novine FBiH*, 23/99, 45/00, 2/02, 6/02, 29/03, 68/05, 91/07, 85/08
- Zakon o privrednim društvima, *Službeni glasnik RS*, 128/08

Mrežni izvori:

- Akcijski plan provođenja Privremenog sporazuma i Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, Baums, T. (2007): *European company law beyond the 2003 Action Plan - ECGI Law Working Paper No. 81/2007.*, URL= SSRN: <http://ssrn.com/abstract=973456> (22.06.2009)
- Commission of the European Communities, Communication from the Commission to the Council and the European Parliament – Modernising Company Law and Enhancing Corporate Governance in the European Union – A plan to Move Forward, COM (2003) 284 final, Brussels, 2003., URL= <http://www.gurn.info/en/topics/corporate-governance/industrialised-countries/industrialized-countries/the-ec-communication-modernising-company-law-and-enhancing-corporate-governance-in-the-european-union-a-plan-to-move-forward-may-2003> (13.04.2009.)
- Europska komisija: *Bijela knjiga Evropske Unije – jedinstveni ekonomski prostor*, URL= http://www.dei.gov.ba/bih_i_eu/najvazniji_dokumenti/dokumenti_eu/?id=1230 (22.04.2009.)
- Kluge, N., Stollt, M. (2004): Workers participation in the European Company – an additional reference in european industrial relations, European Trade Union Institute, URL=http://www.seeurope-network.org/homepages/seeurope/file_uploads/benchmarking_text_en.pdf2004. (06.09.2008)
- Privremeni sporazum o trgovini i trgovinskim pitanjima između Evropske Zajednice, s jedne strane i BosneHercegovine, s druge strane, URL= http://www.dei.gov.ba/bih_i_eu/ssp/doc/Default.aspx?id=766&template_id=14&pageIndex=1, (30.05.2009.)
- Komisija Europske zajednice: *Radni dokument Komisije: Izvještaj o napretku Bosne i Hercegovine u 2009. godini – prilog uz saopštenje Evropskom parlamentu i savjetu/vijeću*, SEC (2009) 1338, 14.10.2009., Bruxelles, URL- http://www.dei.gov.ba/bih_i_eu/najvazniji_dokumenti/dokumenti_eu/?id=2459
- Komisija Europske zajednice: *Bijela knjiga – pripreme pridruženih zemalja centralne i istočne Evrope za integraciju u unutrašnje tržište Unije*, COM (95) 163 final, 3.5.1995, Sarajevo: Ministarstvo vanjskih poslova Bosne i Hercegovine
- Marychurch, J. (2002): *Societas Europaea – harmonization or proliferation of corporations law in the European Union*, *Faculty of law – Papers*, Faculty of law, University of Wollongong, URL= <http://ro.uow.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=1025&context=lawpapers> (13.07.2009)
- Schwimbersky, S.: *SEs in Europe - established, in preparation, announced interest, sold shelves, transformed, liquidated and failed*, European Trade Union Institute (ETUI-REHS) co-funded by Hans Bockler Foundation, last update 27.04.2007, URL=http://www.seeuropenetwork.org/homepagesseeuropefile_uploadssefactsheets052007.pdf, (30.01.2009)
- Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Evropskih zajednica i njihovih država članica, s jedne strane i Bosne i Hercegovine, s druge strane, URL= http://www.dei.gov.ba/bih_i_eu/ssp/doc/Default.aspx?id=743&template_id=14&pageIndex=1, (11.03.2009.)
- Stollt, M. (2009): *European Companies (SE) – News from the SE Factsheet Database (March 2009)*, URL=<http://www.worker-participation.eu/European-Company/se-companies-news/european-companies-se-news-from-the-se-factsheet-database-march-2009>. (27.06.2009)
- URL= http://www.dei.gov.ba/Default.aspx?template_id=37&pageIndex=1, (30.05.2009.)
- URL=<http://www.worker-participation.eu/European-Company/Countries-Transposition> (8.10.2009)

Coordination between the regulation of public limited liability companies in Bosnia and Herzegovina and the Council Regulation on the Statute for an European company⁴³ in the light of amendments of national legislation on companies

IVANA GRUBEŠIĆ

Faculty of Law, University of Zenica, Bosnia and Herzegovina

With the goal of successfully integrating into the internal EU market in mind, by becoming a signatory of Stabilisation and Association Agreement on June 16, 2009, Bosnia and Herzegovina took on the responsibility of undertaking prescribed measures to enable a functional market economy to take roots by establishing a single economic space based on four freedoms of movement. Hence, current efforts to harmonise the local regulations with *acquis communautaire* will be intensified and attention given to the harmonisation of company law regulations, thus ensuring one of the four mentioned freedoms – the freedom of establishment. This is the only manner in which companies established in the single economic space in BiH can endeavour to be recognised, gaining a more competitive status in the internal EU market.

It is reasonable to maintain that establishing European companies and their conducting of business in the single economic space of BaH will prove to be a decisive step towards complete integration of Bosnian market into the internal EU market after BaH becoming a Member State. The first supranational form of company in the internal market, witnessed in the ascent of European company (SE), has already yielded many advantages in comparison to companies governed by national regulations.

Acting towards these ends, it is a prerequisite to ascertain what changes have already been done to the national legislation and just how efficiently they have been implemented, followed by determining the next course of action in making it possible for the joint-stock company to be established as a SE capable of successful business activities in BaH, as well as on EU territory.

Key words: harmonisation; European company law, Internal market, European company (SE), Stabilisation and Association Agreement, single economic space

43 SE – *Societas Europaea*